

POSTANOWIENIE

Dnia 2 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku A. im. [...] w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W.
przy udziale zainteresowanych: Z. K. i P. H.
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 lutego 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 20 sierpnia 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- II. zasądza od A. im. [...] w W. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 sierpnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację skarżącej A. im. [...] w W. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 24 września 2014 r., którym oddalono odwołanie A. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia 21 i 26 lutego 2013 r. stwierdzającej, że zainteresowani Z. K. i P. H., podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w podanych okresach.

Sądy ustaliły, że zainteresowany Z. K. dziewięciokrotnie zawarł ze skarżącym umowy nazwane „o dzieło”, (trzy w okresie objętym sporem), dwie w

dniu 3.10.2005 r. i jedną w dniu 2.10.2006 r. Zobowiązał się w okresach: od 1.10.2005 r. do 1.07.2006 r. i od 2.10.2006 r. do 30.06.2007 r. przygotować i zaprezentować zajęcia dydaktyczne objęte planem studiów (prawa autorskie) dla studentów Podyplomowego Studium „Dyscypliny plastyczne w architekturze” i dla studentów Dwustopniowych Studiów Wieczorowych (kierunek Architektura Wnętrz) na Wydziale Architektury Wnętrz i Wzornictwa oraz dla studentów Dwustopniowych Studiów Niestacjonarnych na Wydziale Architektury Wnętrz i Wzornictwa - kierunek Architektura Wnętrz. W datach umów był emerytowanym wykładowcą powoda.

Zajęcia dydaktyczne na Podyplomowym Studium „Dyscypliny Plastyczne w Architekturze” były prowadzone w formie wykładów, ćwiczeń, korekt i egzaminów w wymiarze 40 godzin tygodniowo po 145 zł za jednego studenta miesięcznie. Do odbioru dzieła upoważniono prof. M. J. Zainteresowanemu wypłacono umówione wynagrodzenie według jego łącznie 17 rachunków.

W tym samym okresie zainteresowany zobowiązał się też prowadzić zajęcia dydaktyczne w formie wykładów autorskich, ćwiczeń, korekt i egzaminów dla studentów Dwustopniowych Studiów Wieczorowych (kierunek Architektura Wnętrz) na Wydziale Architektury i Wzornictwa w zakresie prawa autorskiego objętego planem studiów w wymiarze 180 godzin po 48 zł/godz. Do przyjęcia wykonanego dzieła upoważniono prof. E. Z..

Kolejna umowa zawarta w dniu 2.10.2006 r. obejmowała przygotowanie i prowadzenie zajęć dydaktycznych objętych planem studiów (prawa autorskie) na Podyplomowym Studium „Dyscypliny Plastyczne w Architekturze”. Miały tę samą formę. Wynagrodzenie zostało ustalone w wymiarze 145 zł za jednego studenta i 40 zł za godzinę dydaktyczną. Do przyjęcia wykonanego dzieła upoważniono prof. M. J..

Taką samą umowę z Uczelnią zawarł P. H. w dniu 2.10.2003 r. na okres do dnia 31.05.2003 r. Był wówczas studentem, który ukończył 26 lat. Zobowiązał się prowadzić zajęcia praktyczne ze studentami II i III roku studiów licencjackich „KWPC i Sz” w formie konsultacji. Wynagrodzenie zostało ustalone w wysokości 24 zł za godzinę dydaktyczną. Do przyjęcia wykonanego dzieła upoważniono prof. L. K. J.. Zainteresowany był wówczas zatrudniony w Akademii Sztuk Pięknych w oparciu o umowę o pracę.

Dwie kolejne umowy zawarte z tym zainteresowanym w dniach: 22.10.2003 r. i 7.10.2004 r. dotyczyły przygotowania i prowadzenia zajęć dydaktycznych objętych planem studiów z przedmiotu: Projektowanie Komunikacji Multimedialnej „dla studentów na Dwustopniowych Wyższych Wieczorowych Studiach Projektowania Ceramiki i Szkła oraz dla studentów II i III roku w formie wykładów, ćwiczeń, konsultacji i egzaminów”. Wynagrodzenie zostało ustalone w wysokości 26 zł za godzinę dydaktyczną. Umowa z dnia 7.10.2004 r. obejmowała swym zakresem 90 godzin. Do przyjęcia wykonanego dzieła upoważniono prof. L. K. J..

Oceniając zawarte umowy, Sądy pierwszej i drugiej instancji zgodnie uznały, że nie spełniają one kryteriów umowy o dzieło. W rezultacie uznały, że wydane przez organ decyzje odpowiadają prawu.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiodła odwołująca się Akademia Sztuk Pięknych, zaskarżając go w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego i uwzględnienie odwołania przez zmianę zaskarżonej decyzji i stwierdzenie, że zainteresowani z tytułu spornych umów nie podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom w okresach wskazanych w zaskarżonej decyzji; a także o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej kosztów procesu za obie instancje oraz kosztów postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego: 1) art. 750 k.c. w związku z art. 734 § 1 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że wykonywane przez zainteresowanych czynności objęte umową są czynnościami starannego działania niepowodującymi powstania konkretnego rezultatu, a w konsekwencji błędne uznanie, że strony łączyła umowa o świadczenie usług, a nie umowa o dzieło, 2) art. 627 i następnych k.c. przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że wygłoszenie cyklu wykładów nie prowadzi do powstania rezultatu wymaganego dla umowy o dzieło, podczas gdy takie czynności prowadzą do powstania nowego, nieistniejącego wcześniej utworu - dzieła, zgodnego z oczekiwaniami wnioskodawcy o charakterze niematerialnym

nieucieleśnionym, 3) art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.) przez błędną wykładnię i uznanie, że w procesie dydaktycznym prowadzonym w ramach szkoły wyższej nie występują przejawy indywidualnej i twórczej działalności wykładowców w rozumieniu tej ustawy, a ich działalność sprowadza się jedynie do przekazania wiedzy, podczas gdy przygotowanie i przeprowadzenie cyklu wykładów i zajęć przez wykładowcę akademickiego, a szczególnie na uczelni artystycznej stanowi utwór w rozumieniu prawa autorskiego; 4) art. 18 ust. 3 i art. 20 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 13 pkt 2 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.) oraz art. 66 ust. 1 lit. e ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. Nr 210, poz. 2135) przez błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że strony łączyły umowy o świadczenie usług, do których stosuje się przepisy dotyczące umowy zlecenia.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został uzasadniony występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego sprowadzającego się do pytania: czy przygotowanie przez wykładowcę dla potrzeb uczelni cyklu wykładów oraz indywidualnych zajęć ze studentami (słuchaczami) i ich przeprowadzenie na uczelni wyższej artystycznej stanowi utwór w myśl przepisów prawa autorskiego, w szczególności art. 1 ust. 1, art. 17 i art. 50 ustawy o prawie autorskim przy uwzględnieniu celu szkoły wyższej wynikającego z ustawy prawo o szkolnictwie wyższym, jakim jest stworzenie możliwości studiującym nabycia wiedzy.

W odpowiedzi na skargę organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważy, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne,

2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozmieleniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Sformułowane w skardze kasacyjnej zagadnienie prawne zostały już rozważone i jednolicie wyjaśnione w orzecznictwie najwyższej instancji sądowej. W orzecznictwie (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2012 r., II UK 187/11, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 115), przyjmuje się, że umowa o dzieło to umowa o określony rezultat pracy i umiejętności ludzkich (art. 627 k.c.), niezbędne jest zatem, aby starania przyjmującego zamówienie doprowadziły w przyszłości do konkretnego, indywidualnie oznaczonego rezultatu, z góry określonego, mającego samoistny byt oraz obiektywnie osiągalnego i pewnego. Wykonanie dzieła najczęściej przybiera postać wytworzenia rzeczy, czy też dokonania zmian w rzeczy już istniejącej (naprawienie, przerobienie, uzupełnienie). Tego rodzaju postaci dzieła są rezultatami materialnymi umowy zawartej między stronami. Wykonanie określonej czynności (szeregu powtarzających się czynności), bez względu na to, jaki rezultat czynność ta przyniesie, jest natomiast cechą charakterystyczną tak dla umów zlecenia (gdy chodzi o czynności prawne – art. 734 § 1 k.c.), jak i dla umów o świadczenie usług nieuregulowanych innymi

przepisami (gdy chodzi o czynności faktyczne – art. 750 k.c.). W odróżnieniu od umowy o dzieło, przyjmujący zamówienie w umowie zlecenia (umowie o świadczenie usług) nie bierze więc na siebie ryzyka pomyślnego wyniku spełnianej czynności. Jego odpowiedzialność za właściwe wykonanie umowy oparta jest na zasadzie starannego działania (art. 355 § 1 k.c.), podczas gdy odpowiedzialność strony przyjmującej zamówienie w umowie o dzieło niewątpliwie jest odpowiedzialnością za rezultat.

Jednocześnie judykatura jednolicie uznaje, że usługi nauczycieli (wykładowców, instruktorów) noszą konstrukcyjne cechy umów (czynności) starannego działania, a nie umów rezultatu, bo nie przynoszą konkretnych, mierzalnych lub pewnych indywidualnych rezultatów niematerialnych, także wtedy gdy były prowadzone według indywidualnych programów nauczyciela (por. powołany wyżej wyrok z dnia 18 kwietnia 2012 r., II UK 187/11 oraz wyrok z dnia 13 czerwca 2012 r., II UK 308/11, LEX nr 1235841). W tę jednolitą linię wykładni wpisuje się wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2013 r., II UK 103/13 (OSNP 2014 nr 9, poz. 134), stwierdzający, że nie stanowi umowy o dzieło tak nazwane zobowiązanie do przeprowadzenia cyklu wykładów z określonej dziedziny wiedzy, których przedmiot pozostawiono do opracowania wykładowcy (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., II UK 402/12, LEX nr 1379926). Również w wyroku z dnia 8 listopada 2013 r., II UK 157/13 (OSNP 2015 nr 1, poz. 15), Sąd Najwyższy potwierdza interpretację, iż nie stanowi umowy o dzieło umowa o przeprowadzenie cyklu zajęć obejmujących wygłoszenie wykładów z zakresu matematyki i języka obcego, które nie charakteryzują się cechami indywidualizującymi takie „dzieło”, ponieważ z takich umów nie wynika obiektywnie możliwy do osiągnięcia pewny rezultat. W wyroku z dnia 14 listopada 2013 r., II UK 115/16 (LEX nr 1396411), także stwierdzono, że nie stanowi umowy o dzieło umowa o przeprowadzenie cyklu wykładów (zajęć dydaktycznych).

Należy przy tym zauważyć, że stosownie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 548/13 (OSP 2015 nr 5, poz. 50), możliwa jest umowa o dzieło, nieobjęta obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, której przedmiotem jest wygłoszenie wykładu, pod warunkiem jednak, że wykładowi można przypisać cechy utworu. Te warunki spełnia tylko wykład naukowy (cykl wykładów) o

charakterze niestandardowym, niepowtarzalnym, wypełniający kryteria twórczego i indywidualnego dzieła naukowego. Rzecz w tym, że ochronie prawa autorskiego nie podlegają działania o charakterze odtwórczym, polegające na wykonywaniu czynności wymagającym określonej wiedzy i zdolności do jej przekazania (por. art. 1 ust. 21 ustawy o prawie autorskim), zatem konieczne jest wykazanie przez skarżącego, że wykonawcy przysługują prawa autorskie, którymi zadysponował na jego rzecz. Tymczasem skarżąca w żaden sposób w toku procesu nie wykazała, jakie wartości zostały objęte ochroną przeniesieniem praw autorskich, a cykl wykładów przeprowadzony przez zainteresowanych na podstawie umów nie spełnia powyższych warunków. Według poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, wiążących Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wobec ich niepodważenia jakimikolwiek proceduralnymi zarzutami kasacyjnymi, zainteresowana w ramach spornych umów wykonywała powtarzalne czynności w trakcie corocznego cyklu zajęć zgodnie z harmonogramem roku akademickiego, a więc świadczyła usługi, do których miały zastosowanie odpowiednio przepisy o zleceniu (art. 750 k.c.), z konsekwencjami w sferze podlegania z tego tytułu obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c.